

Jelena Cetinić
Saša Vuk

Originalni znanstveni rad

CILJNA ORIJENTACIJA U NASTAVI TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE

1. UVOD

U cilju što bolje realizacije postavljenih ciljeva globalnog plana i programa te da bi se postigla maksimalna moguća angažiranost učenika u nastavnom procesu kineziološke kulture, od iznimne važnosti je posjedovanje određenog fundusa znanja o motivacijskim obrascima učenika. Ti motivacijski obrasci određuju kakvo će biti ponašanje učenika i samim time i njihovu motivaciju za kineziološku aktivnost ili pak suprotno - gubitak interesa i uživanja u aktivnosti.

Nichollsova teorija ciljne orijentacije (Duda i sur. 1995.) pretpostavlja da su motivacija i oblici ponašanja uzročno-posljedično povezani s ciljevima koje si osoba postavlja. Razlikujemo dva cilja prema kojima osoba prosuđuje vlastiti uspjeh u situaciji postignuća i to usmjerenost na zadatak i razvoj vještine (*'task' goal orientation/ involvement*) i usmjerenost na izvedbu i rezultat (*'ego' goal orientation/ involvement*).

Ono što učenik orijentiran prema zadatku smatra najvažnijim jest napredak u razvoju vještine koji prosuđuje isključivo u odnosu na prošla postignuća i iskustva. Sudjelovanje u kineziološkoj aktivnosti potaknuto je intrinzičkim motivacijskim obrascima, kod kojih zadovoljstvo proizlazi iz same aktivnosti, rezultat čega jest uživanje, veći osjećaj kompetentnosti i veća ustrajnost u izvođenju motoričkih zadataka.

Suprotno tome, učenik koji je dominantno usmjeren ka izvedbi i rezultatu prosuđuje osobno postignuće prema normativnom kriteriju evaluacije. Na taj način formirani ciljevi potiču ponašanje usmjereno ka postignuću u uvjetima u kojima postoji mogućnost socijalne usporedbe. U tom kontekstu učeniku je uglavnom važno biti bolji od ostalih u svojoj izvedbi. Osim toga, uspjeh se smatra posljedicom superiornih sposobnosti, a takva djeca smatraju da se veliko ulaganje napora povezuje s niskom razinom sposobnosti i obrnuto. Dominantni motivacijski obrazac je ekstrinzičkog tipa gdje su vanjski ciljevi glavni razlozi aktivnosti, a razina motiviranost ovisi o rezultatu, nagradi i sl.

Cilj ovog istraživanja je utvrditi postoji li statistički značajna razlika u ciljnoj orijentaciji između učenika i učenica srednje škole Blato.

2. METODE RADA

2.1. Uzorak ispitanika

Upitnikom ciljne orijentacije izmjereno je ukupno 100 učenika iz osam razreda srednje škole Blato (četiri razreda gimnazijskog odjeljenja i četiri razreda odjeljenja računalnih tehničara) iz Blata na otoku Korčuli. U uzorak su ušli svi učenici (49) i sve učenice (51) navedenih razreda koji su u dane testiranja prisustvovali nastavi tjelesne i zdravstvene kulture. Ispitivanje je provedeno dragovoljno i anonimno u skupnim uvjetima, prije sata tjelesne i zdravstvene kulture.

2.2. Uzorak varijabli

Za procjenu individualnih razlika u ciljnoj orijentaciji učenika upotrijebljen je upitnik ciljne orijentacije *Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire - TEOSQ* (Duda i suradnici, 1995., adaptiran za TZK prema Barić i sur. 2002.).

Upitnik sadrži dvije nezavisne dimenzije: orijentacija prema zadatku i orijentacija prema rezultatu.

Upitnik se sastoji od 13 čestica od čega šest određuje usmjerenost prema zadatku (npr. "Osjećam se najuspješnijim u nastavi TZK kada učim nove vještine ulažući mnogo truda i napora"), a preostalih sedam određuje usmjerenost prema rezultatu (npr. "Osjećam se najuspješnijim u nastavi TZK kada ostali ne mogu tako dobro izvoditi motoričke zadatke kao ja"). Prilikom ispunjavanja upitnika ispitanici odgovaraju slažu li se s pojedinom tvrdnjom i koliko na skali *Likertovog* tipa od pet stupnjeva (1 - uopće se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - nisam siguran, 4 - uglavnom se slažem, 5 - potpuno se slažem).

2.3. Metode obrade podataka

Za potrebe analize pouzdanosti subskala upitnika procijenjeni su *Cronbach- α* i standardizirani α koeficijenti pouzdanosti. Utvrđeni su slijedeći deskriptivni parametri: aritmetičke sredine ($\bar{x}$), standardne devijacije (SD), minimalni i maksimalni rezultati (Min i Max), te rasponi rezultata (R).

Korištena je diskriminacijska analiza kojom se utvrdilo postoje li statistički značajne razlike u ciljnoj orijentaciji u prostoru dvije dimenzije ciljne usmjerenosti. Analiza je provedena na originalnim rezultatima testa, i, kako rezultati ispitanika predstavljaju 13 odgovora na postavljene tvrdnje, na kondenziranim dimenzijama ciljne orijentacije na temelju prosječnih vrijednosti pripadajućih čestica.

Sve analize izvršene su uz pomoć statističkog sustava Statistica, ver. 7.1, (StatSoft, Inc., Tulsa, OK).

3. REZULTATI I DISKUSIJA

Subskale task i ego (Tablica 1.) upitnika ciljne orijentacije pokazale su se prilično dobro pouzdanima na ovom uzorku ispitanika. Koeficijenti Cronbachove i standardizirane alfe za subskalu task iznose 0,86/0,86 kod učenica i 0,71/0,71 kod učenika, a za subskalu ego kod učenica iznosi 0,75/0,74, a kod učenika 0,79/0,79. Na osnovi ovakvih rezultata može se zaključiti da na ovaj način proveden i adaptiran TEOSQ upitnik dobro funkcionira i na uzorku učenika srednje škole.

Tablica 1. Pouzdanost dimenzija ciljne orijentacije ($N_m=49$, $N_z=51$; TASK - usmjerenost na zadatak, EGO - usmjerenost na rezultat)

	TASK Cronbachova α	TASK Standardizirana α	EGO Cronbachova α	EGO Standardizirana α
UČENICE	0,863	0,863	0,754	0,737
UČENICI	0,714	0,711	0,789	0,786

Tablica 2. Prikaz deskriptivnih parametara po česticama upitnika za učenike ($N_m=49$)

ČESTICA	N	$\bar{x}$	Min	Max	R	SD
1. (E1) sam ja jedina koja može dobro izvesti zadatak i pokazati vještinu	49	2,43	1	5	4	1,40
2. (T1) učim nove vještine i to me tjera da još više vježbam	49	3,76	1	5	4	1,07
3. (E2) ja sam najbolja	49	2,37	1	5	4	1,48
4. (E3) ostali ne mogu tako dobro izvoditi zadatke kao ja	49	1,92	1	4	3	1,13
5. (T2) naporno vježbam i trudim se	49	3,76	1	5	4	1,01
6. (E4) ostali zabrljaju, a ja ne	49	2,29	1	5	4	1,17
7. (E5) mogu vježbati bolje od mojih prijatelja	49	2,47	1	5	4	1,28
8. (T3) učim nove vještine ulažući mnogo truda i napora	49	3,73	1	5	4	1,06
9. (T4) osjećam se dobro zbog vještina koje učim	49	3,98	1	5	4	0,88
10. (E6) ja postizem najbolje rezultate	49	2,92	1	5	4	1,43
11. (T5) trenirajući učim mnoge zabavne stvari	49	4,08	1	5	4	0,89
12. (T6) nešto me tjera što naučim da želim više vježbati	49	3,76	1	5	4	1,05
13. (E7) dajem sve od sebe	49	3,67	1	5	4	1,25

Tablica 3. Prikaz deskriptivnih parametara prema česticama upitnika za učenice ($N_z=51$)

ČESTICA	N	$\bar{x}$	Min	Max	R	SD
1. (E1) ja sam jedina koja može dobro izvesti zadatak i pokazati vještinu	51	2,39	1	5	4	1,37
2. (T1) učim nove vještine i to me tjera da još više vježbam	51	3,65	1	5	4	1,07
3. (E2) ja sam najbolja	51	2,31	1	5	4	1,50
4. (E3) ostali ne mogu tako dobro izvoditi zadatke kao ja	51	1,92	1	5	4	1,16
5. (T2) naporno vježbam i trudim se	51	3,82	1	5	4	1,11
6. (E4) ostali zabrljaju, a ja ne	51	1,63	1	5	4	0,98
7. (E5) mogu vježbati bolje od mojih prijatelja	51	2,22	1	5	4	1,20
8. (T3) učim nove vještine ulažući mnogo truda i napora	51	3,65	1	5	4	1,13
9. (T4) osjećam se dobro zbog vještina koje učim	51	3,82	2	5	3	0,95
10. (E6) ja postizem najbolje rezultate	51	2,78	1	5	4	1,49
11. (T5) trenirajući učim mnoge zabavne stvari	51	4,18	1	5	4	0,97
12. (T6) nešto me tjera što naučim da želim više vježbati	51	3,84	1	5	4	1,07
13. (E7) dajem sve od sebe	51	4,18	1	5	4	1,03

Iz Tablice 2. i 3. vidljivo je da su učenice i učenici najvišu ocjenu u prosjeku ($\bar{x}$) dodijelili čestici 11 (T5) “osjećam se najuspješniji kada trenirajući učim mnoge zabavne stvari”, što pokazuje njihovu homogenost kod ocjenjivanja te tvrdnje. Najniže ocjenjena čestica kod učenica je 6 (E4) “osjećam se najuspješniji kada ostali zabrljaju, a ja ne”, dok su učenici najniže ocijenili česticu 4 (E3) “osjećam se najuspješniji kada ostali ne mogu tako dobro izvoditi zadatke kao ja”, a obje se odnose na usmjerenost na rezultat.

Čestice 2(T1), 5(T2), 8(T3), 9(T4) i 12(T6) su kod učenica vrlo visoko ocijenjene, sve oko 3,8, a odnose se na usmjerenost na zadatak.

U skupinu niže ocijenjenih čestica kod učenica spadaju 1(E1), 3(E2), 4(E3), 7(E5) i 10(E6), kod kojih se prosječni rezultati nalaze oko 2,3 stupnja *Likertove* skale, a te se čestice odnose na usmjerenost na rezultat/izvedbu.

Slično kao i učenice, učenici su najviše ocijenili čestice 2(T1), 5(T2), 8(T3), 9(T4) i 12(T6) koje se odnose na usmjerenost na zadatak, a čestice koje se odnose na ego usmjerenost 1(E1), 3(E2), 4(E3), 6(E4), 9(E5) i 11(E6) ocijenjene su u prosjeku za 0,09 više od učenica.

Minimalni (Min) i maksimalni (Max) rezultat vrijednosti čestica obuhvaća cijeli raspon (R) mogućih rezultata (1-5).

Ukupno gledano, u većini čestica standardne devijacije (SD) prelaze veličinu jedne ocjene (veće su od 1,00) što se javlja u načelu za čestice koje ispituju ego orijentaciju. Za razliku od učenica, učenici daju sličnije odgovore, osobito na pitanja koja se odnose na usmjerenost na zadatak.

Ovakve ocjene pokazuju da su i učenice i učenici načelno orijentirani prema zadatku. Učenici istodobno iskazuju i neznatno veću orijentiranost prema izvedbi, što je vjerojatno posljedica njihove prirodne sklonosti kompeticiji.

Tablica 4. Osnovni statistički pokazatelji za dimenzije ciljne orijentacije kod učenika ($N_{\text{ž}}=51$, $N_{\text{m}}=49$)

SPOL		N	x	Min	Max	R	SD	r
UČENICE	TASK	51	3,82	1,33	5	3,67	0,81	0,07
	EGO	51	2,49	1,14	4,43	3,29	0,80	
UČENICI	TASK	49	3,84	2,5	5	2,50	0,64	0,24*
	EGO	49	2,58	1,29	4,57	3,29	0,87	

*p < 0,05

Iz Tablice 4. vidljivo je da je prosječna ocjena čestica (x) koje se odnose na dimenziju usmjerenosti na zadatak kod učenica 3,82, a kod učenika 3,84. Raspon rezultata (R) na toj dimenziji ciljne orijentacije kod učenica iznosi 3,67, a kod učenika 2,5. Visoke ocjene na ovoj dimenziji kod oba spola ukazuju da su i učenice i učenici usmjereni na zadatak, te im je bitno usavršavanje postojećih vještina i učenje novih.

Što se tiče čestica koje se odnose na dimenziju usmjerenosti na rezultat/izvedbu kod učenica je prosječna ocjena 2,49, a kod učenika 2,58. Raspon rezultata kod učenica i učenika iznosi 3,29. Može se primijetiti da su učenici više usmjereni na rezultat/izvedbu od učenica, no i njihova je primarna orijentiranost usmjerena na zadatak.

Iz navedenih rezultata vidi se da su učenici dominantno usmjereni na zadatak, a manje usmjereni na rezultat. Imaju čisto određene ciljeve i postignuća, a motivirani su za nastavu tjelesne i zdravstvene kulture napretkom u razvoju vještine i uživanjem u sportskoj aktivnosti.

Izračunati koeficijenti korelacije (učenice $r=0,07$) pokazali su da su dimenzije ciljne orijentacije na uzorku učenica nezavisne, tj. i ovi rezultati potvrđuju njihovu ortogonalnost, što je sukladno teoretskim pretpostavkama ciljne orijentacije. Na uzorku učenika dobivena je statistički značajna korelacija ($r=0,24$) task i ego dimenzija,

koja je međutim niske vrijednosti. Autori upitnika navode da se ponekad događa da se u prijevodima upitnika task i ego dimenzije pokazuju neortogonalne (korelirane), međutim navode da su te korelacije redovito niske, pa se mogu zanemariti (Duda i sur., 1995.).

Tablica 5. Diskriminativna analiza učenika u prostoru čestica upitnika ciljne orijentacije (λ - karakteristični korijen diskriminativne jednadžbe, R - kanonička korelacija, Wilks' λ - Wilks' lambda, χ^2 - hi-kvadrat, df - stupnjevi slobode, p - nivo značajnosti)

λ	R	Wilks' λ	χ^2	df	p
0,231	0,433	0,812	19,003	13	0,123

Tablica 6. Diskriminativna analiza učenika u prostoru dimenzija ciljne orijentacije (λ - karakteristični korijen diskriminativne jednadžbe, R - kanonička korelacija, Wilks' λ - Wilks' lambda, χ^2 - hi-kvadrat, df - stupnjevi slobode, p - nivo značajnosti)

λ	R	Wilks' λ	χ^2	df	p
0,0029	0,054	0,997	0,287	2	0,866

Diskriminativna analiza razlika u prostoru čestica upitnika ciljne orijentacije (Tablica 5.) i u dimenzijama ciljne orijentacije u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture (Tablica 6.) između učenika i učenica pokazala je da ne postoji statistički značajna razlika u ciljnoj orijentaciji između skupina. To pokazuje razina značajnosti χ^2 (hi-kvadrat) testa (p) koja je veća od 0,05 (u tablici 5 iznosi 0,123, a u tablici 6 iznosi 0,866). Kanonička korelacija pripadnosti grupi s česticama upitnika (R=0,43) nije naročito visoka i ukazuje na to da ipak postoje neke male razlike ali nisu statistički značajne i moguće je prepoкрivanje skupine u klasifikacijskoj matrici.

Razlike koje se javljaju između učenika i učenica rezultat su njihove različite usmjerenosti na rezultat. Učenici prosuđuju svoje osobno postignuće prema normativnom kriteriju evaluacije, te im je za vrijeme vježbanja bitno biti bolji od drugih. Osim toga, kod vježbanja im je bitno postizanje rezultata, te superiorno iskazivanje svojih vještina. U praksi to znači da je učenicima npr. osim rezultata na nekoj utakmici važna i analiza vlastitih statističkih pokazatelja. Za razliku od njih ono što motivira djevojčice je napredak u vlastitim vještinama i sposobnostima, a ne superiorna izvedba i pobjednički rezultat.

Bitno je naglasiti da ni učenike ni učenice ne vesele pogreške ostalih učenika, te ne žele graditi svoj uspjeh na tuđim pogreškama što je u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture jako bitno jer se kod učenika razvija osjećaj međusobnog pomaganja i podrške.

4. ZAKLJUČAK

Istraživanjem je utvrđeno da ne postoje statistički značajne razlike u ciljnoj orijentaciji između učenika i učenica. Mora se naglasiti da su obje skupine (i učenici i učenice) dominantno usmjerene na zadatak, a manje na rezultat. To upućuje na zaključak da i učenici i učenice u vježbanju uživaju, ulažu mnogo truda i napora, daju sve od sebe, te im je svladavanje novih vještina snažan motivator prilikom učenja postojećih vještina.

Ovakav motivacijski obrazac, gdje su učenici motivirani primarno prema poboljšanju vještina, ali ujedno i prema postizanju određenog rezultata je pozitivan motivacijski obrazac jer postoje dva izvora uspjeha (vještina i rezultat) i nekoliko opcija dostignuća, pa su zato takvi učenici i maksimalno uključeni u školske sportske aktivnosti. Dokazano je da ovakav oblik motivacije za vrijeme adolescencije opada (Newton, Duda, 1999.), pa je potrebno da profesor poduzme potrebne mjere kako bi se on održao. Izostanak svakodnevne sportske aktivnosti ima negativne reperkusije na zdravstveni status učenika, a moralna dužnost kineziologa je da to spriječe.

Rezultati ovog istraživanja imaju važnu praktičnu informaciju za profesore tjelesne i zdravstvene kulture koji bi se trebali orijentirati na poticanje usmjerenosti na zadatak kod svojih učenika kroz primjerene strategije i upute. Takva orijentacija ima važnu ulogu u maksimalnoj angažiranosti učenika za sudjelovanje u sportskim aktivnostima koje mu pruža škola.

Učenici koji su slabo motivirani ili potpuno nemotivirani za nastavu tjelesne i zdravstvene moraju svakom profesoru predstavljati izazov. Treba im pristupiti na pravi način, treba im pomoći da shvate ciljeve i zadaće tjelesne i zdravstvene kulture i dobiti tjelesnog vježbanja.

Profesor ima važnu ulogu da svojim učenicima prikaže sport kao aktivnost u kojoj oni mogu uživati, korisno ispuniti slobodno vrijeme i sport prihvatiti kao doživotnu naviku.

5. LITERATURA

1. Barić, R., Cecić-Erpić, S. I. Babić, V. (2002.). Intrinsic Motivation and Goal Orientation in Track- and-field Children. *Kinesiology*, 34 (1), 50-60.
2. Duda, J. L., Chi, L., Newton, M. L., Walling, M. D., & Catley, D. (1995.). Task and Ego Orientation and Intrinsic Motivation in Sport. *International Journal of Sport Psychology*, 26, 40-63.
3. Newton, M., Duda, J.L. (1999.).The Interaction of Motivational Climate, Dispositional Goal Orientations, and Perceived Ability in Predicting Indices of Motivation. *International Journal of Sport Psychology*, 30, 63-82.